

El relat desenfocat de l'independentisme

written by Jordi Martí i Montllau | 7 de novembre de 2018

Al final s'ha vist: la Generalitat era una institució impotent, una casa de nines que mai no va tenir poder real, una diputació provincial amb bandera i himne, que per una ocurrència de Nicolau d'Olwer, un dels comissionats del govern espanyol encarregat de negociar la fi de la República Catalana proclamada per Francesc Macià, ostenta el nom d'una institució històrica que va tenir capacitat executiva. Ara, però, aquesta capacitat executiva és pura aparença, façana, i el nom llueix estètica d'aquella que diuen que ens perd.

La política sense poder, és a dir sense la capacitat d'obligar, és un exercici retòric que s'acaba fent pesat. I el poder de Catalunya no resideix, prou que ho hem vist, en unes institucions tolerades per Espanya, sinó en la voluntat real d'autogovernar-se (no només en el desig inconcret de fer-ho) i en la capacitat de la gent catalana d'imposar-se a qui ara s'imposa sobre ella. Tot depèn de la capacitat de plantar cara, i aquest *tot*, en el nostre cas vol dir decidir si sobrevivim com a poble o ens assimilem definitivament a Castella i desapareixem.

No és possible cap pas de la llei a la llei, cap transició nacional. Mai no ha estat possible, ni aquí ni enlloc, ni ara ni mai. O més ben dit: és possible només si les parts litigants ho volen. Altrament, aquesta mena d'apel·lacions són sols recursos ansiolítics per a mentalitats petitburgeses. Quan no hi ha acord, una llei dóna pas a l'altra, sense solució de continuïtat, i és que la llei és només la manifestació del poder, no pas la seua font, i no hi pot haver transició d'un poder a un altre: només és possible la ruptura.

La naturalesa del poder fa impossible que sigui compartit i,

fins i tot quan es transacciona el seu pas d'unes mans a unes altres, es fa perquè el qui en serà receptor, abans ha estat prou fort com per a imposar tal transacció.

El nostre problema no és legal, sinó de sobirania. Per això els interessa tant als nostres adversaris que parlem de llei, perquè mentre ho fem ens tindran enxarxats en la seua teranyina, perquè quan des de l'espanyolisme s'apel·la a la llei i l'independentisme –en comptes de desemmascarar que aquesta naix d'un acte de força (i en el nostre cas d'un acte de força contra una sobirania catalana anterior)– li accepta el discurs i contribueix a fer de la llei un tòtem, hi resta atrapat.

Quan això passa, l'independentisme intenta aixecar un altre tòtem, un de diferent, un que el fa sentir protegit i que és més gran i sagrat que el de la llei: el de la democràcia. Però, quan fa això s'equivoca, perquè llei i democràcia no poden separar-se netament i confrontar-se sense dificultat. No hi ha democràcia sense procediments legals, ni procediments legals legítims sense democràcia. Ambdós, llei i democràcia es necessiten l'un a l'altre. No, el plet polític català no és una qüestió de llei, ni de democràcia, ni de l'un contra l'altre; és un problema més bàsic: és un problema de definició del *demos*, del poble que decideix. És, per tant, un problema de sobirania nacional.

Si acceptem el relat espanyol sobre la llei, implícitament acceptem el *demos* espanyol que la legitima i allò que aquesta acceptació duu d'implícit, és a dir: que no hi ha un *demos* català, cosa que equival a dir que no som una nació, que, en tot cas, aspirem a ser-ho, però que ara mateix no ho som i que, en conseqüència ens obliga la llei del *demos* espanyol, a la qual només seria legítim d'oposar-s'hi si ha estat mal aplicada o si ha estat confeccionada manifestament contra els valors democràtics. A partir d'aquí la discussió *bizantinitza*, i val més tornar cap a casa i deixar-ho tot en mans d'advocats, que és just el que estem

fent.

El nostre problema és més bàsic: si som una nació constituïm un *demos* sobirà i tota llei emanada d'un *demos* diferent no pot ser reconeguda per nosaltres, ni tan sols com a punt de partida per a procedir a la seua substitució. Si volem acabar amb l'*statu quo* actual, que es remunta a la Nova Planta, ens cal desobeir. El que no té sentit és no reconèixer la legitimitat d'un *statu quo* però acceptar-ne la seua legalitat. En definitiva: no es pot fer una truita sense trencar els ous.

No es pot afirmar el que es vol negar. No és possible oposar l'acció política d'un sistema democràtic concret amb les lleis que el regulen, si aquestes han estat, al seu torn, democràticament aprovades. Però és que aquest no és el problema. La qüestió en realitat és una altra: la democràcia espanyola és una gàbia castellana per al *demos* català, per tant, si volem ser lliures, no és perquè siguem demòcrates, sinó sobretot perquè som catalans. **Això no va de democràcia, va d'independència.** Una altra cosa és que la democràcia espanyola sigui manifestament millorable, però si aquest és el problema, la independència no n'és la solució; ho seria en tot cas una (r)evolució democràtica. A hores d'ara, però, hem assumit tant el relat espanyol (per por de formular el problema en els seus justos termes: com una qüestió de *nacionalitats*) que ens hem fet un embolic que costarà de desfer.

Deixeu-me aclarir una mica això que deia més amunt, quan afirmava que «no hi ha democràcia sense procediments legals, ni procediments legals legítims sense democràcia», i que «no és possible oposar l'acció política d'un sistema democràtic concret amb les lleis que el regulen, si aquestes han estat, al seu torn, democràticament aprovades».

Pensem que la democràcia tendeix a decantar-se cap a la tirania quan no se segueix un procediment preestablert i conegut de tothom per a la presa de decisions polítiques per

part de les instàncies representatives de l'estat. Els pares de la primera democràcia moderna, és a dir, el pares de la constitució nord-americana, ho sabien bé i per això van fugir d'instaurar una democràcia a la grega (val a dir, per ser justos, que les dimensions continentals del nou estat i els mitjans i les vies de comunicació existents tampoc no ho permetien, com tampoc no ho facilitava el caràcter federal i, per tant, compost, de la nova república). Varen trobar més convenient, per contra, dissenyar un sistema representatiu dotat de contrapesos dintre de les seues diverses institucions, alhora que es contraposaven les unes a les altres perquè, entre elles, també es contrapesessin (una pràctica, aquesta, ja coneguda del constitucionalisme anglès). La tràgica experiència posterior de la Convenció republicana francesa semblà donar-los la raó.

Des d'un primer moment, per tant, les democràcies modernes limiten la discrecionalitat de les assemblees legislatives, discrecionalitat en relació amb la qual hi ha hagut sempre raons de pes per a la desconfiança. Això d'«el poble mana i el govern obeeix» pot ser molt bonic estampat en una samarreta, però fa angúnia traslladat, sense més, al camp de la política amb conseqüències.

El sistema democràtic espanyol és certament millorable. L'estat democràtic i de dret espanyol, a més dels defectes que arrossequen totes les democràcies modernes occidentals, en té uns altres de molt greus, que són d'origen i que tenen a veure no sols amb la història del país, sinó amb una societat sostinguda sobre unes relacions de poder molt sòlides i unes elits poc o gens poroses. Tots aquests defectes contribueixen al fet que de les institucions espanyoles sovint emanin iniciatives que, no sols no faciliten el desenvolupament d'una societat oberta, sinó que més aviat, entrebanquen tot pas significatiu en aquest sentit.

També és veritat que ni l'Estat ni la societat espanyoles tenen ben assumits, no ja els procediments, sinó els valors

d'una democràcia, i que el legalisme hispànic a què feia referència més amunt respon, més que a una sincera preocupació per la llei i la seguretat que comporta, a la voluntat de disposar d'una coartada que justifiqui la manca de compromís i de fidelitat cap a uns principis liberals i democràtics que, malgrat que se'n faci bandera, en realitat es rebutgen.

I tanmateix, com deia al principi i he mirat de justificar-ho tot seguit, el relat legitimador que s'adopta des de Catalunya en defensa del dret a l'autodeterminació del poble català, un relat que oposa vots a lleis, no és sols insatisfactori en els termes en què en realitat es formula, sinó que és pròpiament inacceptable. O millor: és tant o més inacceptable que el legalisme espanyolista.

Si ara tenim un problema argumental, no és només per haver estat incauts i haver acceptat algunes premisses de l'espanyolisme, sinó perquè des d'un principi es pretenia atreure multitud de voluntats que en principi es preveïen refractàries, voluntats que, paternalistament, s'intuïen pertanyents a persones amb escassa cultura política, persones sobretot egocèntriques i hedonistes i, per tant, sensibles a la demagògia, individus, a més –i això no era una mera intuïció apriorística–, en molts de casos, precàriament arrelats al país. I pensant en aquest arquetip es va provar un discurs que era una barreja de minimització del risc, promesa de grans rèdits immediats, infravaloració de la gravetat de la situació, contemporització amb privilegis lingüísticoculturals que havien estat assumits com a veritables drets i oblit volgut de les raons de fons (de caràcter nacional i, per tant, de caire historicocultural) que realment justificaven les reivindicacions catalanes, alhora que es destacaven les diferències existents entre les societats catalana i l'espanyola, que d'aquesta manera es comparaven, sortint-ne la segona sempre ben malparada (cosa que, com era d'esperar –especialment quan les afirmacions eren tretes de context–, va generar denúncies de prejudicis cap a l'altre). El resultat va

ser un relat desenfocat, escassament realista, pensat per a subjectes entesos més com a clients que com a ciutadans responsables, un relat que no preparava la població per a les proves que havien de venir, que no aprofitava el moment per a aprofundir en la seua formació política, que projectava a l'exterior una causa bàsicament econòmica i egoista, que ocultava els veritables greuges –i per tant el caràcter nacionalment opressor de l'Estat–, un relat, en definitiva, que no suportaria sotragades, apte només per a aglutinar individus que, quan la tempesta bufaria forta, es dispersarien com la cabana de palla del porquet del conte ... i deixaria els ferits abandonats.

No és que no hi hagués motius fiscals, de representació o de política econòmica que alimentessin la causa de la independència, sinó que aquests no eren els motius. D'altra banda, ¿com es pot esperar, d'un moviment que es guanya simpaties a força de prometre beneficis en gran mesura materials, que generi una massa crítica suficient capaç de suportar els sacrificis que la defensa de la seua causa ha de comportar?

Durant aquests anys hem renunciat a adduir drets històrics i tradició institucional, a esgrimir discriminació lingüística i l'objectiu etnocidi que anima l'Estat (i, de fet, pesi a qui pesi, un gruix considerable de la societat espanyola), i ens vam centrar en qüestions secundàries i discutibles. En nom de l'assertivitat vam negar-nos a obrir les nafres perquè es ventilessin i vam permetre que continuessin gangrenant-se, ocultes sota les benes. No vam parlar de drets fonamentals i ens va estimar més fer un discurs propi de discussió de conveni col·lectiu.

Ens hem estimat més de parlar d'un demagògic i populista "dret a decidir" que no de l'exigent "dret a l'autodeterminació"; de balances fiscals, acostant-nos més a casos com el bolivià de Santa Cruz o l'italià de la Padània, que no al quebequès, en què ens volíem emmirallar; de corrupció estructural de

l'Estat, donant a entendre que ens les havíem amb les institucions d'un poble irrecuperable.

El resultat ha estat un independentisme que s'autocomplaïa en estratègies "astutes", més pròpiament tacticista, que ha fet bandera d'una *nació sense atributs*, d'aspirar a un *estat sense nació*, un independentisme eufemístic, vergonyant, que es planyia dels greuges materials i que ha fet befa de les necessitats morals (només sentides, reactivament, quan ha irromput la repressió espanyola, i encara centrades en casos personals concrets, particulars, tangibles).

Un independentisme així, de rostre egoista i superficial, quan envesteix l'estat constituït no pot brandar mai una determinació suficient, alhora que només és capaç de suscitar en els seus possibles aliats, i això en el millor dels casos, un suport dissimulat, prudent fins a l'equívoc, merament estètic i gens decisiu. Arriba aleshores el fracàs i tot seguit la desorientació estratègica que, de persistir, mena inevitablement a la desmobilització, a la desafecció i finalment a la defecció.

Per contra, un independentisme que hagués descansat en el fet substancial d'un plet nacional: en la causa de la llibertat nacional que defensa i a què aspira, que hagués vist en la independència, no un mer mitjà, sinó un objectiu valuós en si mateix, que hagués fet bandera de la plenitud lingüística i cultural (compatible amb la diversitat pròpia d'un món globalitzat, és clar, però sense substituir la primera per aquesta, perquè, de fer-ho, allò que en realitat hagués estat fet fóra renunciar a constituir una veritable comunitat i, per tant, a no ser res, a tenir individus amb voluntat de ser útils als altres perquè aquests altres ja no significarien res per a ells), un independentisme així hagués tingut garantit esdevenir una causa sòlida, duradora, potent, atacable només des d'una mala fe que es giraria contra ella mateixa, una causa que quan hagués rebut el gairebé inevitable qualificatiu de "supremacista" hagués pogut restar segura que aquest atac

sofístic es giraria, a curt o mitjà termini, contra qui l'hauria emès. Un independentisme així hauria donat força i determinació als seus defensors davant dels reptes, hagués desqualificat l'Estat que el combatia, hagués descansat en valors universals al marge d'interessos puntuals (destinats a aparèixer, a ulls dels pocs coneixedors de la situació, com a plans de rics egoistes) i hagués ofert, en definitiva, consistència, credibilitat i bellesa, i per tant hagués facilitat els suports necessaris i garantint la continuïtat i la resiliència, fins i tot en els moments més adversos i de més precarietat política.

Un independentisme així mai no pot perdre, i si no triomfa del tot, ho farà en part.

Ara, però, ara que van mal dades, entomem febles de convicció i amb una base precària els reptes que se'ns presenten i que caldria aprofitar, i ningú no sembla saber què cal fer.

Tot i que potser sí, potser sí que ho sabem tots què cal fer, però passa que no estem preparats per a fer-ho, ni sabem per què hauríem de fer-ho. I d'aquí les excuses de mal pagador: que si la base insuficient, que si la violència irresistible de l'adversari, que si la feina és dels polítics, que si no paga la pena arriscar si no hi ha garanties de guanyar (com deia fa uns dies el president del Parlament, la dignitat postural del qual contribueix a caricaturitzar-lo), que és un procés constituent participatiu (és a dir, una mena de carta als reis) i no la desobediència i la resistència el que ens farà dignes a ulls dels nostres conciutadans i del món, que si el front exterior, que si portar els plets a Europa (Europa? Qui respon al nom d'"Europa"?), que si insistir en un referèndum pactat, que si marxandatge groc...